1939 ий
17
МАРТ
№ 25 (524)
АКШЕ 5 ЫР.

9-ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла эллаСе пролетарий-шамыч, ушныза!

РВЕЗЕ КОММУНИСТ

ВЛКСМ
МАРОБКОМ
ден
ГОРКОМ
ОРГАН

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙЫН XVIII С'ЕЗДШЕ

ВКП(б) ЦК-н ПАШАЖЕ НЕРГЕН

Партийын XVIII-ше с'ездыштыже СТАЛИН йолташын отчетный докладше)*

2. Кадр-шамычым подбиратлымаш, нуным выдвигатлымаш, нуным расстановитлымаш

Партийын составшым регулироватлымаш да конкретный низовой паша дек руководящий орган-шамычым чакемдымаш партийым да тудын руководствыжым умбакыже пенгыдемдымын единственный средствыже лийын огытыл да лийын кертын огытыл. Отчетный периодышто партийым пенгыдемдымын вес средствыжлан кадр-шамыч дене пашам вожгычак саемдымаш, кадр-шамычым подбиратлыме, нуным выдвигатлыме, нуным расстановитлыме, нуным паша процессыште проверятлыме пашам саедымаш лийын.

Партийын кадрже-шамыч—тиде партийын командный составше, а мемнан партий властьыште шога,—сандене нуно тугак руководящий государственный орган-шамычын командный составышт улыт. Практикыште проверятлыме правильный политический линийым вырабатыватлыме деч вара, партийын кадрже-шамыч партийный ден государственный руководствын решающий вийже лийыт. Правильный политический линийым иметлаш,—тиде, конечно, первый да эн важный паша. Но туге гынат тиде ок сите. Правильный политический линий декларацийлан огыл, а илышыш пурташлан кӱлеш. Но правильный политический линийым илышыш пурташлан, партийын политический линийжым умылышо, тудым, шкеныштын собственный линийыштлан восприниматлыше, тудым илышыш пурташ ямде улшо, тудым практикыште шукташ моштышо да тудын верч отвечатлаш, тудым аралаш, тудын верч кучедалаш кертше кадр-шамыч, ен-шамыч кӱлыт. Тиддеч посна правильный политический линий кагаз ӱмбалан кодаш рисковатла.

Лач тыште кадр-шамычым правильно подбиратлыме нерген, кадр-шамычым ончен-куштымо нерген, у ен-шамычым выдвигатлыме нерген, кадр-шамычым правильно расстановитлыме нерген, нуным ыштыме паша почеш проверятлыме нерген вопрос шогалеш.

Кадр-шамычым правильно подбиратлымаш мо лиеш?

Кадр-шамычым правильно подбиратлымаш, тиде але шкан зам ден пом-шамычым погымаш, канцелярийым составитлымаш да тужеч тӱрлӧ указ ний-шамычым луктедымаш ок лий. (Воштылмаш). Тиде тугак шке власть дене злоупотреблятлымаш, лу дене да шӱдӧ дене ен-шамычым ик вер гыч весыш да мӧнгеш толк деч посна кусаркалымаш да пытыдыме „реорганизацийым“ ыштылмаш ок лий. (Воштылмаш).

Кадр-шамычым правильно подбиратлымаш теве мо лиеш:

Первояк, партийын да государствын шӧртньӧ фондышт улшо кадр-шамычым аклаш, нунын дене дорожитлаш, нунын дек уважанийым иметлаш.

Кокымшылан, кадр-шамычым шинчаш, кажне кадровый пашаенгын достоинствыже да ситыдымашыже-шамычым тщательно изучатлаш, пашаенгын способностьшо могай постышто нимо деч кушкылгын шарлен кертмым шинчаш.

Кумышылан, кадр-шамычым заботливо кушташ, кажне кушшо пашаенглан кӱшкӧ кӱзашыже полшаш, тыгай пашаен-шамыч дене чытен „возитлашлан“ жапым чаманаш огыл да нунын кушмыштым писемдаш.

Нылымшылан, у, самырык кадр-шамычлан тошто верыште утыжо дене шогашышт пуыде, нунылан шопашышт пуыде, нуным жапыштыже да смело выдвигатлаш.

Визымшылан, постлашке пашаен-шамычым тыге расставитлаш: кажне пашаен шкенжым верыштыже улмыжлан чувствоватлыже, кажне пашаен мемнан общий пашалан шкенжын личный качествыже почеш вообще пуэн кертмыжын максимумжым пуэн кертше, кадр-шамычым расстановитлыме шотышто пашан общий направленийже тудо политический линийын требованийже-шамычлан тичмашын келшышт, кудым шуктымо лӱмеш тиде расстановка ышталтеш.

У, самырык кадр-шамычым смело да шке жапыштыже выдвигатлыме нерген вопрос тыште поснак значенийым иметла. Тиде вопросышто мемнан ен-шамычын але тичмаш рашлыкышт уке манын мый шонем. Иктышт ен-шамычым подбиратлыме годым, утларакшым, шонгго кадр-шамычеш ориентироватлалташ кӱлеш манын шотлат. Весышт, наоборот, утларакшым, самырык кадр-шамычеш ориентироватлалташ шонат. Мыйын шонымаштем, нинышат, весыштат йонгылыш лийыт. Шонгго кадр-шамыч, конечно, партий ден государствылан кугу поянлык лийын шогат. Нунын уло тудо, мо уке самырык кадр-шамычын—руководство шотышто моткоч кугу опыт, марксистско-ленинский принципиальный закалка, пашам шинчымаш, ориентировкын вийже. Но, первояк, шонгго кадр-шамыч эреак шагал, кӱлеш деч шагалрак лийыт да нуно природын естественный законжо-шамычлан лийын ужашын строй гыч лекташ тӱналыныт. Кокымшылан, шонгго кадр-шамычын ик ужашыжын, южгынамже эртышыш упорно ончаш, эртышеш пижаш, тоштеш пижаш да илышыште уым замечатлаш огыл склонность лиеда. Тиде уын чувствыжым йомдарымаш маналтеш. Тиде пеш серьезный да лӱдыкшӧ ситыдымаш. Самырык кадр-шамычым налаш гын, то нунын, конечно, шонгго кадр-шамычын обладатлыме опыташт, закалкышт, пашам шинчымашышт да ориентировка вийышт уке. Но, первояк, самырык кадр-шамыч моткоч кугу большинствым составлятлат, кокымшылан, нуно самырык улыт, да нунылан, кызытеш, строй гыч лекташ ок угрожатле, кумышылан, нунын кажне большевистский пашаенгын пеш шергакан качествыже улшо уын чувствыжо утыжо дене уло да, нылымшылан, нуно туге писын кушкыт да просвещатлалтыт, нуно кӱшкыла туге стремительно кӱзат: тыгеже тудо жап мӱндыр огыл, кунам нуно шонгго-шамычым поктен шуыт, нунын дене йыгыре лийыт да нунылан достойный сменым составитлат. Тыгеже, задача тыште огыл: я тоштеш, я у кадр-шамычеш ориентироватлалташ, а тыште: партий ден государствын руководящий пашаштын ик общий оркестрешыже шонгго ден самырык кадр-шамычым сочетатлымашке, иктыш ушымашке курсым кучаш. (Кужун сово кырымаш).

Теве молан руководящий постлашке самырык кадр-шамычым шке жапыштыже да смело выдвигатлаш кӱлеш.

Партийный руководствым пенгыдемдыме пашаште отчетный периодышто партийын серьезный достиженийже-шамыч гыч иктыже тыште: тудо кадр-шамычым подбиратлыме шотышто шонгго ден самырык пашаен-шамычым сочетатлымашке лач тиде курсым ӱлыч кӱшкӧ шумеш успех дене шуктен шоген.

Партийын Центральный Комитетыштыже данный-шамыч улыт, кужеч коеш: отчетный периодышто партий государственный ден партийный линий дене 500 тӱжем утла самырык большевикым, партийный-шамычым да партий дек примыкатлыше-шамычым, тыжеч 20 процентше утла ӱдрамаш-шамычым выдвигатлен моштен.

Ынде задача кушто состоитла?

Задача тыште состоитла: ӱлыч кӱшкӧ шумеш кадр-шамычым подбиратлыме пашам тичмашын ик кидыш налаш да тудым кӱлеш кӱкшытан, научный, большевистский кӱкшытыш нӧлталаш.

Тидлан кадр-шамычым тунемме, выдвигатлыме да подбиратлыме пашам тӱрлӧ отдел ден сектор еда шеледымым пытараш, тудым ик вереш чумыраш кӱлеш.

Тыгай верлан ВКП(б) ЦК составыште кадр-шамыч Управлений да кажне республиканский, краевой ден областной парторганизаций составыште соответствующий кадр-шамыч отдел лийман.

3. Партийный пропаганда. Партийын членже-шамычым да партийный кадр-шамычым марксистско-ленинский воспитатлымаш

Партийный пашан адак ик областьше уло, пеш важный да пеш ответственный, кудын линийже деве отчетный периодышто партийым да тудын руководящий органже-шамычым пенгыдемдымаш шукталтын,—тиде устный ден печатный партийный пропаганда ден агитаций, партийын членже-шамычым да партийын кадрже-шамычым марксизм-ленинизм духеш воспитатлыме шотышто паша, партийын да тудын пашаенгже-шамычын политический ден теоретический уровеньыштым нӧлтымӧ шотышто паша.

Партийный пропаганда пашан, мемнан пашаен-шамычым марксистско-ленинский воспитатлыме пашан пеш серьезный значенийже нерген шуко ойлаш кӱлешлык едва ли уло. Мый партийный аппаратын пашаенгже-шамычым велэ огыл ончыктынем. Мый тугак комсомольский, профсоюзный, торгово-кооперативный, хозяйственный, советский, просвещенский, военный да моло организаций-шамычын пашаенгыштым ончыктынем. Партийын составшым регулироватлыме да руководящий орган-шамычым низовой паша дек чакемдыме пашам удовлетворительно шындаш лиеш; кадр-шамычым выдвигатлыме, нуным подбиратлыме, нуным расстановитлыме пашам удовлетворительно шындаш лиеш; но тиде чылажат улмо годым мемнан партийный пропаганда иктаж молан окшаклаш тӱнгалеш гын, мемнан кадр-шамычым марксистско-ленинский воспитатлымаш паша туешкаш тӱнгалеш гын, нине кадр-шамычын политический ден теоретический уровеньыштым нӧлтымӧ шотышто мемнан паша лушка, а кадр-шамыч шкешт тидлан лийын мемнан ончыко каймын перспективыше дене интересоватлымым чарнат, мемнан пашан правотажым умылаш чарнат да кӱшыч ончыктымашым сокырын да механически шуктен шогышо перспективдыме делягыш савырнат гын,—то мемнан пӱтынь государственный ден партийный паша обязательно туешка. Аксиома семын, признатлаш кӱлеш: государственный ден партийный пашан кеч могай отрасльыштыже пашаен-шамычын политический уровеньышт да марксистско-ленинский сознательностьышт мыняр кӱкшӱрак, паша шкежат тунарак кӱкшӱрак да плодотворныйрак, пашан результатше-шамыч тунарак эффективныйрак, да наоборот, — пашаен-шамычын политический уровеньышт да марксистско-ленинский сознательностьышт мыняр ӱлнырак, пашаште срыв ден провал-шамыч тунарак вероятныйрак, пашаен-шамычын шкеныштынак деляга—крохоборыш тыгыдеммышт да вырождениййышт тунарак вероятныйрак, нунын перерождениййышт тунарак вероятныйрак. Ушанымаш дене каласаш лиеш: пашан чыла отраслыштыже мемнан кадр-шамычым идеологически ямдылен да нуным внутренний ден международный обстановкышто свободно ориентироватлалтын кертшаш наре политически калитлен ме моштена ыле гын, нуным эл дене вуйлатыме вопрос-шамычым серьезный йонгылыш деч посна решитлен кертше, йӧршеш зрелый марксист-ленинецым ыштен ме моштена ыле гын,—то ме мемнан чыла вопросын лу ужаш гыч индеш ужашыжым разрешитлымылан шотлаш чыла основанийым иметлена ыле. А тиде задачым ме, мутат уке, решитлен кертына, вет тудым решитлашлан кӱлшӧ чыла средства ден йӧн мемнан уло.

Самырык кадр-шамычым ончен-куштымаш да формироватлымаш мемнан дене обычно наука ден техникын посна отраслышт дене, специальность-шамыч дене лийын шога. Тиде кӱлешан да целесообразно. Специалист-медик тидын дене пырля физика але ботаника шотышто специалист лийме але наоборот лийме, кӱлешлык уке. Но наукын ик отраслыже уло, кудым шинчымаш наукын чыла отраслысе большевик-шамычлан обязательный лийман,—тиде общество нерген, общество развитийын законжо-шамыч нерген, пролетарский революций развитийын законжо-шамыч нерген, социалистический строительство развитийын законжо-шамыч нерген, коммунизмын сенгымыже нерген марксистско-ленинский наука. Ибо шкенжым ленинец манын лӱмдышӧ, но шкенжын специальностьшо кӧргыш пурен шичше, мутлан, математикыш, ботаникыш але химийыш пурен шичше да шкенжын специальностьшо деч торашке нимом уждымо енгым действительный ленинецлан шотлаш ок лий. Ленинец шкенжын облюбоватлыме наука отраслын специалистше гына лийын ок керт,—тудо тидын дене пырля шке элжын судьбаже дене живо интересоватлыже, общественный развитийын законжо-шамыч дене знакомый, нине закон-шамыч дене пайдаланен моштышо да эл дене политический вуйлатымашын активный участникше лияш тыршыше политик-общественник лийман. Тиде, конечно, большевик-специалист-шамычлан ешартыш нагрузка лиеш. Но тиде тугай нагрузка лиеш, кудын результатше-шамыч утыжо дене пӧртылалтыт.

Партийный пропагандын задачыже, кадр-шамычым марксистско-ленински воспитатлымын задачыже тыште: пашан чыла отраслыштыже мемнан кадр-шамычлан общество развитийын законжо-шамыч нерген марксистско-ленинский наука дене овладеватлашышт полшаш.

Пропаганда да кадр-шамычым марксистско-ленинский воспитатлымаш пашам саемдыме мера-шамыч нерген вопрос тӱрлӧ областной парторганизацийласе пропагандист-шамычын участвоватлыме дене ВКП(б) ЦК-ын ик гана веле огыл обсуждатлыме предметше ыле. Тидын годым „ВКП(б) историй краткий курсын“ 1938 ий сентябрьыште светыш лекмыже шотыш налалтын ыле. „ВКП(б) историй краткий курсын“ светыш лекмыже мемнан элыште марксистско-ленинский пропагандын у размахшылан тӱнгалтышым пышта манын установитлыме ыле. ВКП(б) ЦК-ын паша результатше-шамычым „ВКП(б) историй краткий курсым“ лукмылан лийын партийный пропагандым шындыме нерген“ тудын известный пунчалыштыже публиковатлыме.

Тиде пунчал гыч исходитлен да „Партийный пашан ситыдымашыже-шамыч нерген“ ВКП(б) ЦК-ын 1937 ий мартысе пленумын известный решенийжым шотыш пыштен, ВКП(б) ЦК партийный пропаганда шотышто ситыдымаш-шамычым корангдыме да партий член-шамычым да партийный кадр-шамычым марксистско-ленинский воспитатлымаш пашам саемдыме шотышто тыгай главный мероприятий-шамычым палемден:

1. Партийный пропаганда ден агитаций пашам ик верыш чумыраш да пропаганда ден агитаций отдел-шамычым да печать отдел-шамычым ВКП(б) ЦК составыште пропаганда ден агитаций единый Управленийыш ушаш, кажне республиканский, краевой ден областной парторганизаций составыште соответствующий пропаганда ден агитаций отделым организоватлаш;

2. Пропагандын кружковый системыже дене увлекатлалтмым йонгылышлан признаватлен да марксизм-ленинизмын основыжо-шамычым партий член-шамычын индивидуально тунеммышт методым утларак целесообразныйлан шотлен, партийын вниманийжым печатьысе пропагандышке да пропагандын лекционный системыжым организоватлымашке чумыраш;

3. Кажне областной центрыште мемнан кадр-шамычын низовой звеножлан идалыкаш переподготовка курсым организоватлаш;

4. Мемнан элын ятыр центрыштыже мемнан кадр-шамычын средний звенолан кок ияш ленинский школым организоватлаш;

5. Партийын теоретический квалифицированный кадрже-шамычым ямдылашлан ВКП(б) ЦК пелен кум ияш курсан марксизм-ленинизмын высший школым организоватлаш;

6. Мемнан элын ятыр центрыштыже пропагандист-шамычым да газетный пашаен-шамычым переподготовлятлаш идалыкаш курсым ышташ;

7. Марксизм-ленинизмын высший школа пелен вузласе марксизм-ленинизмын преподаватель-шамычым переподготовлятлашлан куд тылзаш курсым ышташ.

Сомнений уке: нине мероприятий-шамычым осуществитлымаш, кудо кызытат шукталтеш, но але ситышын шукталтын огыл, шкенжын благий результатше-шамычым пуаш вараш ок код.

4. Теорийын южо вопросшо-шамыч

Мемнан пропагандистский ден идеологический пашан ситыдымашыже-шамыч шотышко тугак серьезный практический значенийым иметлыше теорийын южо вопрослаштыже мемнан йолташ-шамыч коклаште тичмаш рашлык укем, нине вопрослаште икмыняр неразбериха улмым относитлаш кӱлеш. Мый вообще государство нерген, утларакшым мемнан социалистический государство нерген вопрос шотышто да мемнан советский интеллигенций нерген вопрос шотышто ойлем.

Южгынам йодыт: „Мемнан дене эксплуататорский класс-шамычым пытарыме, элыште враждебный класс-шамыч ынде уке улыт, подавлятлаш нигӧм, значит, государстыште нужда ынде уке, тудо отмиратлышаш,—молан вара ме мемнан социалистический государствын отмиранийжылан огына содействоватле, молан ме тудым пытараш огына тырше, государственностьын чыла тиде хламжым вон луктын кудалташ жап огыл гын?“

Але эше: „Мемнан дене эксплуататорский класс-шамычым ынде пытарыме, социализмым тӱнг шотышто ыштен шуктымо, ме коммунизм дек каена, а государство нерген марксистский учений ойла: коммунизм годым нимогай государство лийшаш огыл, —молан вара мемнан социалистический государствын отмиранийжылан огына содействоватле, государствым древность-шамычын музейышкышт сдатлаш жап огыл гын?“

Нине вопрос-шамыч тидын нерген свидетельствоватлат: нунын авторжо-шамыч государство нерген Маркс ден Энгельс учениййн посна положенийже-шамычым добросовестно заучитленыт. Но нуно тугак тидын нерген ойлат: нине йолташ-шамыч тиде учениййн существожым умылен огытыл, тиде учениййн посна положенийже-шамычым могай исторический условийлаште вырабатыватлыме—тидым умлен шуктен огытыл да, утларакшым, современный международный обстановкым умлен огытыл, капиталистический окружений фактым да тыжечын социализм эллан лекше шучкылыкым ужын кертын огытыл.

Нине вопрослаште капиталистический окружений фактым аклен шуктыдымаш веле огыл коеш. Тушто тугак мемнан элышке шпион, убийца ден вредитель-шамычым колтылшо да тудын ӱмбак военный нападенийым ышташлан минутым вангаш тыршыше буржуазный государство-шамычын да нунын органышт-шамычын рольышт ден значенийыштым аклен шуктыдымаш коеш, тугак мемнан социалистический государствын рольжо ден значенийжым да социализм элым ӧрдыж гыч нападатлыме деч аралашлан кӱлшӧ тудын военный, карательный ден разведывательный органже-шамычын рольышт ден значенийыштым аклен шуктыдымаш коеш. Признатлаш кӱлеш, тиде аклен шуктыдымаште кӱшнӧ ончыктымо йолташ-шамыч веле огыл грешный улыт. Тыште тугак ме, большевик-шамыч, чыланат, исключений деч посна чыланат икмыняре грешный улына. Разве удивительно огыл: троцкист ден бухаринец-шамыч верхушкын шпионский да заговорщический деятельностьшо нерген ме пытартыш жапыште гына, 1937—1938 ийлаште пален налын улына, хотя, материал-шамыч гыч коеш, нине господа-шамыч Октябрьсский революцийын первой кечылаштыжак иностранный разведкын шпионыштлан шогеныт да заговорщический пашам ыштеныт? Кузе ме тиде серьезный пашам ужын кертын огынал? Тиде промахым мо дене умылтараш? Тиде вопрослан обычно тыгерак вашмутым пуат: нине ен-шамыч тыге ӱлык шунгалтын кертыт манын ме предполагатлен кертын огынал. Но тиде умылтарымаш огыл, тиддеч утларакше оправданий огыл, вет промах факт фактешак кодеш. Тыгай промахым мо дене умылтараш? Тиде промах ен-шамычын лушкыдылыкыштым, нунын тщеславийыштым, нунын бесхарактерностьыштым использоватлаш, тыге нуным шке шпионский сетьышкышт запутатлаш да нунын дене советский государствын органже-шамычым авыраш тыршыше, мемнам авырен шогышо буржуазный государство-шамыч механизмын да нунын разведывательный органыштын вийже ден значенийжым аклен шуктыдымаш дене умылтаралтеш. Тудо мемнан социалистический государство механизмын да тудын разведкыжын рольжо ден значенийжым аклен шуктыдымаш дене, тиде разведкым аклен шуктыдымаш дене, советский государство годым разведка—мелочь да пустяки, советский разведкым, советский государствыже семынак, вашке древность-шамыч музейыш сдатлаш верештеш—манын болтатлымаш дене умылтаралтеш.

Тиде аклен шуктыдымаш мемнан дене могай почвеш лектын кертын?

Государство нерген марксизм учениййн южо общий положенийже-шамычын недоработанностьышт да ситыдымын улмышт почвеш тудо лектын. Ме теоретический обобщенийлан поян материалым пушо коло ияш государственный деятельностьын практический опытшым иметлена гынат, желаний лийме годым тиде теоретический проблемым мемнан дене успех дене восполнитлаш йӧн уло гынат, мемнан государство теорий вопрос-шамыч дек позволитлыдымын беспечно относитлымына дене тудо шарлен кертын. Марксизм теорийым умбакыже разработатлышаш русский марксист-шамычын теоретичесий обязанностьышт нерген Ленинын важнейший указанийжым ме монден улына. Тиде шотышто Ленин теве мом ойла:

„Ме Марксын теорийышкыже ала мо законченный да неприкосновенный ӱмбак ончымо семын чылтат огына ончо; напротив, ме убежденный улына: тудо тыгай наукылан краеугольный кӱым гына пыштен, кудым социалист-шамыч, нуно илыш деч почеш ынешт код гын, чыла направлений денат умбакыже нангайшаш улыт. Ме шонена: русский социалист-шамычлан Марксын теорийжым самостоятельно разработатлымаш посвак чот кӱлеш, вет тиде теорий общий руководящий положений-шамычым гына пуа, нуно мутлан Англия дек Франция деч вес тӱкын, Франция дек Германия деч вес

(Мучашыже 2-шо отр).

*) Умбакыже. Сталин йолташ докладын тӱнгалтышыже 15 мартыште лекше „Рвезе коммунист“ газетыште.

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙЫН XVIII С‘ЕЗДШЕ

ВКП(б) ЦК-н ПАШАЖЕ НЕРГЕН

Партийын XVIII-ше с‘ездыштыже СТАЛИН йолташын отчетный докладше

МУЧАШ

тӱкын, Германия дек Россия деч вес тӱкын применятлалтыт“ (Ленин, II том, 492 стр.).

Примерлан, Энгельсын пумо социалистический государство развитий теорийын классический формулжым налаш.

„Кунам подчиненийыште кучышашлык общественный класс-шамыч огыт лий, кунам ик классын вес класс дене господствоватлымыже да производствын современный анархийыштыже вожым кучышо существований верч кучедалмаш ок лий, кунам тыжечын лектын шогышо столкновений ден насилий корандыме лийыт, тунам вара нигӧм темдалаш да кучен шогаш лиеш, кызыт тиде функцийым шуктен шогышо государственный властьын кӱлешлыкше тунам йомеш. Первый акт, кушто государство пӱтынь обществын представительже лийын выступатла—производство средствам общественный собственностьыш савырымаш,—государство шотышто тудын пытартыш самостоятельный действийже лиеш. Государственный властьын общественный отношенийыш вмешательствыже эркын-эркын уто лиеш да шке шотшо денак пыта. Еҥ-шамыч дене управлятлымаш олмыш вещь-шамыч дене управлятлымаш да производственный процесс-шамыч дене руководитлымаш шогалеш. Государство ок „отменятлалт“, тудо отмиратла“ (Ф. Энгельс, „Антидюринг“, 1933 ий, Партиздатын изданийже, 202 стр.).

Энгельсын тиде положенийже правильный мо?

Да, правильный, но кок условий гыч иктыже годым: а) социалистический государство изучатлымашым элын внутренний развитийже могырым ончымаште гына, международный фактор деч ончылгочак отвлекатлалтын, исследований удобствылан эл ден государствым международный обстановка деч изолироватлаш гын, але б) социализм ынде чыла эллаште але эл-шамычын большинствоштышт сеҥен, капиталистический окружений олмеш социалистический окружений уло, ынде ӧрдыж гыч нападатлымаш шучкылык уке, ынде армий ден государствым виянгдымаште кӱлешлык уке—манын, предположитлаш гын.

Ну, а социализм але ик, посна налме элыште, гына сеҥен, да тидлан лийын международный условий-шамыч деч отвлекатлалташ нигузе ок лий гын,—тыгай случайыште кузе лияш? Тиде вопрослан Энгельсын формулжо вашмутым ок пу. Энгельс собственно тыгай вопросым шканже огешат шынде, тыгеже, тиде вопрослан тудын вашмутшо лийын кертын огыл. Энгельс социализм чыла эллаште але эл-шамычын большинствоштышт ик жапыштыжак сеҥен манын предположитлымаш гыч исходитла. Тыгеже, Энгельс тыште тиде але вес посна элын иктаж могай конкретный социалистический государствыжым огыл исследоватла, а „Социализм сеҥен манын допуститлена, йодалтеш—тыгай случайыште пролетарский, социалистический государство могай изменениймым чытышаш“—манме формула дене, эл-шамычын большинствоштышт социализмын сеҥымыже фактым допуститлыме годым вообще социалистический государствын развитийжым исследоватла. Проблемын тиде общий да абстрактный характерже дене гына тиде фактым умылтараш лиеш: социалистический государство нерген вопросым исследоватлыме годым Энгельс международный условий, международный обстановка гай фактор деч йӧршеш отвлекатлалтеш.

Но тыжеч лектеш: вообще социалистический государствын судьбаже нерген Энгельсын общий формулыжым ик, посна налме элышт, социализмын сеҥымыже частный да конкретный случайыш шараш ок лий, тиде эл шке йыржe капиталистический окружениймым иметла, ӧрдыж гыч военный нападений шучкылыклан подвергатлалт шога, тудо тидлан лийын международный обстановка деч отвлекатлалт ок керт да социализмын завоеванийже-шамычым ӧрдыж гыч нападатлымаш деч аралашлан йӧным иметлышаш верч шке распоряженийыштыже сайын туныктымо армийымат, сайын организоватлыме карательный орган-шамычымат, пеҥгыде разведкымат иметлышаш, тыгеже, шкенжын ситышынак виян государствыжым тудо иметлышаш.

Мемнан жап деч 45—55 ий период дене ойрымо марксизмын классикше-шамыч деч—нуно кажне посна элыште историйын чыла да чыла тӱрлӧ зигзаг-шамыч случайым мундыр ончыкылыкышт ончылгоч ужышт—маныя требоватлаш ок лий. Марксизмын классикше-шамыч мыланна кажне посна элыште 50—100 ий гыч лектын кертше чыла да чыла тӱрлӧ теоретический вопрос-шамычлан ямде решенийым выработатлышт, тыге, мыланна, марксизмын классикше-шамычын потомкыштлан, коҥга ӱмбалне спокойно кияш да ямде решений-шамычым жеватлаш йӧн лийже манын, тревобатлаш воштылтышан лиеш ыле. (Общий воштылмаш). Но мемнан жапысе марксист-ленинец-шамыч деч ме требоватлен кертына да требоватлышаш улына: нуно марксизмын посна общий положенийже-шамычым заучиватлымаш дене ынышт ограничиватлалт, нуно марксизмын существошкыжо вникатлышт, нуно мемнан элыште социалистический государствын коло ий существоватлыме опытшым учитыватлаш тунем шуктышт, пытартышлан, тиде опытыш эҥертен да марксизмын существожо гыч исходитлен, марксизмын посна общий положенийже-шамычым конкретизироватлаш, нуным уточнятлаш да саемдаш тунем шуктышт. Ленин шкенжын „Государство и революция“ знаменитый книгажым 1917 ий августышто, вес семынже Октябрьский революций деч да советский государствым ыштыме деч икмыняр тылзе ончыч возен.

Тиде книган главный задачыжым Ленин государство нерген Маркс ден Энгельсын учениймыштым оппортунист-шамыч могырым пужгалымаш да локтылмаш деч аралымаште ужын. Ленин „Государство и революциян“ кокымшо ужашыжым возынеже улмаш, тушто 1905 да 1917 ийысе русский революций-шамыч опытын главный итогшо-шамычым ышташ тудо расчитыватлен. Сомнений лийын ок керт: Ленин шке книгажын кокымшо ужашыштыже, мемнан элыште советский власть существоатлыме опытыш эҥертен, государство теорийым умбакыже разработатлаш да развиватлаш шонен. Но колымаш тудлан тиде задачым шукташ мешаен. Но мом Ленин ыштен шуктен огыл, тудын учеником-шамыч ыштышаш улыт. (Рӱжге совым кырымаш).

Государство обществын враждебный класс-шамычлан шелалтмыже основеш лектын, тудо эксплуататорский меньшинствон интересшылан эксплуатироватлыме большинствым шӧрмычыштӧ кучышашлан лектын. Государствын властьын орудийже-шамыч, тӱҥ шотышто, армийыште, карательный органлаште, разведкыште, тюрьмалаште чумыралтыныт. Государствын деятельностьшым кок тӱҥ функций характеризоватла: внутренний (главный)—эксплуатироватлыме большинствым шӧрмычыштӧ кучаш да внешний (главный огыл)—моло государство-шамычын территорийышт счетеш шке, господствующий классшын территорийжым кумдангдаш, але шке государствын территорийжым вес государство-шамыч могырым нападатлыме деч аралаш. Тыге рабовладельческий строй годым да феодализм годым паша лийын. Тыге капитализм годым паша шога.

Капитализмым сӱмыралашлан буржуазийым власть гыч корангдаш веле огыл, капиталист-шамычым экспроприироватлаш веле огыл, но буржуазийын государственный машинажым, тудын тошто армийжым, тудын бюрократический чиновничествыжым, тудын полицийжым йӧршеш шалаташ да тудын олмыш у пролетарский государственностьым, у социалистический государствым шогалташ кӱлеш ыле. Пале, большевик-шамыч лач тыге ыштеныт. Но тыжечын, у пролетарский государствыште тошто государствын южо функцийже-шамыч пролетарский государствын потребностьшылан келшышын вашталтын аралалт кодын огыт керт манме чылтат лектын ок шого. Тыжечын, мемнан социалистический государствын формыжо-шамыч вашталтдыме кодшаш улыт манын, мемнан государствын чыла первоначальный функцийже-шамыч умбакыжат тичмашынак аралалт кодшаш улыт манме тлеч утларакат лектын ок шого. Чынжым, мемнан государствын формыжо-шамыч вашталтыт да мемнан элын развитийже деч да внешний обстановкын вашталтмыже деч зависитлен вашталташ тӱҥалыт.

Ленин тыге ойлымыжо годым йӧршешак прав:

„Буржуазный государство-шамычын формышт путырак тӱрлӧ улыт, но нунын сутьышт икте: нине чыла государство-шамыч тыге але вес семынат, но пытартыш счетышто обязательно буржуазийын диктатуржо лийын шогат. Капитализм гыч коммунизмыш вончымаш, конечно, путырак шуко да шуко тӱрлӧ политический формым пуыде ок керт, но тидын годым сущностьшо неизбежно икте лиеш: пролетариатын диктатуржо“ (Ленин, XXI том, 393 стр.).

Октябрьский революций деч вара мемнан социалистический государство шкенжын развитийыштыже кок главный фазым эртен.

Первый фаза—тиде Октябрьский революций деч эксплуататорский класс-шамычым пытарымаш марте период. Тиде периодын тӱҥ задачыже сӱмыралме класс-шамычын сопротивленийыштым темдалмаште, интервент-шамычын нападатлымышт деч элын обороныжым организоватлымаште, промышленность ден ял озанлыкым восстановитлымаште, капиталистический элемент-шамычым ликвидироватлашлан условийым ямдылымаште ыле.

Тидын дене келшышын мемнан государство тиде периодышто кок тӱҥ функцийым осуществитлен шоген.

Первый функций—сӱмыралме класс-шамычым эл кӧргыштӧ темдалмаш. Тидын дене мемнан государство тӱжвачынже тлеч ончычсо государство-шамычым напоминатлен, вунын функцийышт непокорный шамычым темдалмаште ыле, но тыште тыгай принципиальный ойыртем лийын: мемнан государство эксплуататорский меньшинство трудящийся большинствон интересше лӱмеш темдал шоген, а тлеч ончычсо государство-шамыч эксплуатироватлыме большинствым эксплуататорский меньшинствон интересше лӱмеш темдал шогеныт. Кокымшо функций—элым ӧрдыж гыч нападатлымаш деч аралымаш. Тидын денат тудо тӱжвачынже тлеч ончычсо государство-шамычым тугак напоминатлен, вунат шкеныштын элыштым вооруженный аралымаш дене заниматленыт, но тыште тыгай принципиальный ойыртем лийын: мемнан государство ӧрдыж гыч нападатлымаш деч трудящийся большинствон сеҥен налмашыжым арален, а тлеч ончычсо государство-шамыч тыгай случайлаште эксплуататорский меньшинствон поянлыкше ден привилегийжым аралeныт. Тыште эше кумышо функций ыле—тиде мемнан государствысе орган-шамычын озанлык-организаторский да культурно-воспитательный пашашт, кудын цельже у, социалистический озанлыкын ростокшо-шамычым развиватлымаш ден еҥ-шамычым социализм духеш перевоспитатлымаш паша ыле. Но тиде у функций тиде периодышто серьезный развитийым налын огыл.

Кокымшо фаза—тиде ола ден ялысе капиталистический элемент-шамычым пытарымаш жап деч озанлыкын социалистический системжын тичмашын сеҥымыже да у конституцийым приниматымаш марте период. Тиде периодын тӱҥ задачыже—пӱтынь элыште социалистический озанлыкым организоватлымаш да капиталистический элемент-шамычын пытартыш кодшыштым ликвидироватлымаш, культурный революцийым организоватлымаш, эл оборонылан тичмашынак современный армийым организоватлымаш. Тидын дене келшышынак мемнан социалистический государствын функцийже-шамычат вашталтыныт. Эл кӧргыштӧ военный темдалмаш функций пытен, ибо эксплуатацийым пытарыме, эксплуататор-шамыч тедла уке улыт да темдалашыжат нигӧм. Темдалмаш функций олмеш государствын социалистический собственностьым вор шамыч да калык добрам расхищатлыше-шамыч деч аралымаш функций лектын. Элым ӧрдыж гыч нападатлымаш деч военный вий дене аралымаш функций тичмашын аралалт кодын, тыгеже, тугак Йошкар Армий, Военно-Морской Флот, да тугак мемнан элышке иностранный разведка-шамычын колтылмо шпион, убийца, вредитель-шамычым кучыл пыташлан да наказатлашлан кӱлешан карательный орган-шамыч ден разведка аралалт кодыныт. Государственный орган-шамычын озанлык-организаторский ден культурно-воспитательный паша функцийышт аралалт кодын да тичмаш развитийым налын. Ынде мемнан государствын эл кӧргыштӧ тӱҥ задачыже мирный озанлык-организаторский ден культурно-воспитательный пашаште. Мемнан армийым, карательный орган-шамыч ден разведкым налаш гын, нуно шкеныштын остриешт дене элын кӧргышкыжӧ огыл, а тудын деч ӧрдышкӧ, внешний тушман-шамыч ваштареш виктаралтыныт.

Шкат ужыда, ме ынде историйыште але уждымо да шкенжын формыжо ден функцийже-шамыч шотышто первый фазышсе социалистический государство деч ятырак ойыртемалтше йӧршешак у, социалистический государствым иметлена.

Но развитий тыжакын чарнен ок керт. Ме умбаке, ончыко, коммунизм дек каена. Мемнан дене государство тугак коммунизм периодыштат аралалт кодеш мо?

Да, капиталистический окружений ликвидироватлыме ок лий гын, ӧрдыж гыч военный нападатлымаш шучкылык пытарыме ок лий гын, аралалт кодеш. Тидын годым раш, мемнан государствын формыжо-шамыч внутренний ден внешний обстановкын вашталтмышт дене келшышын угыч вашталтыме лийыт.

Капиталистический окружений пытарыме лиеш гын, тудо социалистический окружений дене вашталтыме лиеш гын, государство аралалт ок код да пыта.

Социалистический государство нерген вопрос шотышто паша тыге шога.

Кокымшо вопрос—тиде советский интеллигенций нерген вопрос.

Тиде вопросышто, государство нерген вопросышто семынак, мемнан партийыште икмыняр неясность, неразбериха уло.

Советский интеллигенций нерген вопросышто партийын позицийыште тичмаш ясность улмо ӱмбачат, мемнан партийыште советский интеллигенций дек враждебный улшо да партийын позицийже дене совместитлаш лийдыме ончымаш але мартеат шарлен шога. Пале, нине йоҥылыш ончымашын носительже шамыч, советский интеллигенций дек пренебрежительный, презрительный отношенийым практиковатлат, тудым пашазе класс ден крестьянствылан чуждый да тушман вийлан шотлен ончат. Чынжым, интеллигенций советский развитий периодышто шкенжын составше денат, шкенжын положенийже денат вож гычак вашталт шуын, калык дек лишемын да тудын дене честно сотрудничатла, тидыже дене тудо тошто, буржуазный интеллигенций деч принципиально ойыртемалтеш. Но нине йолташ шамычлан, очыни, тидын дек пашашт уке. Нуно тошто дудкымак тугак дудитлат, интеллигенцийын помещик да капиталист-шамыч дене служитлымыже годым, ожнысо жапыште шке основанийыштым иметлыше ончымаш ден отношений-шамычым советский интеллигенций ӱмбак йоҥылыш кусарат.

Ожнысо, революций деч ончычсо жапыште, капитализм условийыште интеллигенций эн ончычак имущий класс-шамычын еҥышт гыч,—дворянин, промышленник, купец, кулак да тулеч моло-шамыч гыч лийын. Интеллигенцийын радамлаштыже тугак мещан, тыгыде чиновник да даже пашазе ден кресаньык-шамыч гычат выходец-шамыч ыльыч, но нуно тушто решающий рольым модын огытыл да модынат кертын огытыл. Интеллигенций чумыр шотыштыжо имущий класс-шамыч дене кочкынйӱын илен да нуным обслуживатлен. Садланак мемнан элысе революционный элемент-шамычын да эн ончычак пашазе-шамычын тудын дек чӱчкыдынак ненавистьыш кусньшо ӱшаныдымашыштым умылаш лиеш. Чынжым, тошто интеллигенций пашазе классын ончымо точкышкыжо шогалше да шкеныштын судьбаштым мучаш мартеак пашазе классын судьбаже дене кылдыше посна единица да лу дене смелый, революционный еҥ-шамычым пуэн. Но интеллигенций коклаште тыгай еҥ-шамыч путырак шагал ыльыч, да нуно чумыр шотышто интеллигенцийын тӱсыжым вашталтен кертын огытыл.

Интеллигенций шотышто паша Октябрьский революций деч вара, иностранный военный интервенцийым разгромитлыме деч вара, утларакшым индустриализаций ден коллективизацийын сеҥымышт деч вара вож гычак вашталтын, кунам эксплуатацийым пытарымаш да озанлыкын социалистический системыжым утверждатлымаш эллан у конституцийым пуаш да илышыш пурташ реальный возможностьым ыштеныт. Тошто интеллигенцийын эн утларак влиятельный да квалифицированный ужашыже Октябрьский революцийын первой кечылаштыжак интеллигенцийын моло массыже деч ойырлен, советский власть ваштареш кучедалмашым увертарен да саботажникыш кайен. Тудо тидын верч заслужитлыме карым налын, советский властьын органже-шамыч дене кырен шалаталтын. Варажым утлен кодшо-шамыч кокла гыч шукышт мемнан родинан тушманже-шамыч дек вредитель, шпион шамычлан вербоватлалтыныт, тыге шкеныштым интеллигенций радам гыч ӱштыл луктыныт. Тошто интеллигенцийын весе, шагалрак квалифицированный, но кугурак ужашыже „сайрак жапым“ вучен, кужу жап годым ик верыштак тошкыштын, но варажым, очыни, кидшым лупшалын да службистлан каяш, советский власть дене келшен илаш решитлен. Тошто интеллигенцийын тиде группыжын кугурак ужашыже шонгемынат шуктен да строй гыч лекташ тӱҥалын. Тошто интеллигенцийын кумышо ужашыже, тӱҥ шотышто тудын рядовой, туддеч ончычсо ужаш дечат изирак квалификациян ужашыже калык дек ушнен да советский власть почеш каен. Тудлан тунем шуашыже кӱлеш ыле да тудо чынак мемнан вузлаште тунем шуаш тӱҥалын. Но тошто интеллигенцийын дифференциаций да кӱрышталтмаш тиде йӧсӧ процессше дене пырля у интеллигенцийым формироватлымаш, вийжым мобилизоватлымаш да погымаш бурный процесс каен. Пашзе классын, крестьянствын, трудовой интеллигенцийын радамышт гыч лекше шӱдӧ тӱжем дене самырык еҥ-шамыч вуз ден техникумлашке каеныт да, школла гыч пӧртылын, интеллигенцийын шуэмше радамжым теменыт. Нуно интеллигенцийыш у вӱрым опталыныт да тудым у семын по-советски ылыжтеныт. Нуно интеллигенцийын пӱтынь обликшым шкеныштын образышт ден подобийышт семын вож гычак вашталтеныт. Тошто интеллигенцийын кодшыжо-шамыч у, советский, калык интеллигенций коклаште рассвоpитлалтыныт. Тыге, калык дене чоткыдын кылдалтше да шке массыштыже тудлан вера да правда дене служитлаш ямде улшо у, советский интеллигенций ышталтын.

Итогышто ме ынде тошто, буржуазный интеллигенций деч шкенжын составше денат, шкенжын социально-политический тӱсыжӧ денат вож гычак ойыртемалтше шуко еҥан, у народный, социалистический интеллигенцийым иметлена.

Помещик ден капиталист-шамычлан служитлыше тошто, революций деч ончычсо интеллигенцийлан, интеллигенций нерген, тудын дек ӱшанымаш да тудын ваштареш кучедалмаш кӱлешлыкым ончыктышо тошто теорий тичмашынак келшен толын. Ынде тиде теорий шке курымжым отживатлен да тудо мемнан у, советский интеллигенцийлан уже ок келше. У интеллигенцийлан, тудын дек дружеский отношений, „тудын нерген забота, тудын дек уважений“ да пашазе класс ден крестьянствын интересышт лӱмеш тудын дене сотрудничество кӱлешлыкым ончыктышо у теорий кӱлеш.

Кажется, понятно.

Тыгеже утларак удивительно да странно: интеллигенцийын положенийыштыже чыла нине коренной изменений-шамыч деч вара мемнан дене партийыште эше, оказывается, буржуазный интеллигенций ваштареш виктарыме тошто теорийым мемнан у, советский интеллигенций дек, шке основыштыжо социалистический интеллигенций улшо дек применятлаш тӧчышӧ еҥ-шамыч улыт. Нине еҥ-шамыч, оказывается, утверждатлат: завод ден колхозлаште эше шукерте огыл стахановски пашам ыштыше, а вара образованийым налашлан вузлашке колтымо пашазе ден кресаньык-шамыч тидын дене настоящий еҥ улмыштым чарнат, кокымшо сорт еҥ-шамыч лийыт. Лектеш: образований—вредный да шучко штука. (Воштылмаш). Ме чыла пашазе-шамычым да чыла кресаньык-шамычым культурныйым да образованийым ыштынена, да икмыняр жап гыч ме тидым ыштена. Но нине странный йолташ-шамычын взглядышт почеш лектеш: тыгай затей шке кӧргыштыжӧ кугу шучкылыкым таитла, ибо туддеч вара, кунам пашазе ден кресаньык-шамыч культурный да образованный лийыт, нуно кокымшо сорт еҥ-шамыч разрядыш зачислятлалт кертме шучкылык ончылно лийын кертыт. (Общий воштылмаш). Тыгеат лийын кертеш: икмыняр жап гыч нине странный йолташ-шамыч почеш кодмашым, невежествым, темнотам, мракобесийым воспеватлыме мартеат мунчалтен волен кертыт. Тудыжо понятно. Теоретический вывих-шамыч добро дек нигунамат нангаен огытыл да нангаенжат огыт керт.

Мемнан у, социалистический интеллигенций нерген вопрос дене паша тыге шога.

* * *

Партийым умбакыжат пеҥгыдемдымаш областьыште мемнан задачына-шамыч:

1. Партий член-шамычын сознательность уровеньыштым нӧлтен, партий радамыш индивидуальный отбор порядок дене проверятлыме да коммунизм пашалан преданный йолташ шамычым гына приниматлен, партийын составшым эреак саемден шогаш;

2. Руководящий орган-шамычын руководящий пашаштым эре утларак оперативныйым да конкретныйым, эре шагалрак заседательскийым да канцелярскийым ышташлан нуным низовой паша дек лишемдаш;

3. Кадр-шамыч подбиратлыме пашам централизоватлаш, кадр-шамычым заботливо кушташ, пашаеҥ-шамычын достоинствыштым да ситыдымашыштым тщательно изучатлаш, самырык работник-шамычым смелынрак выдвигатлаш, кадр-шамыч подбиратлыме да расстановитлыме пашам партийын политический линийжын требованийже дене келыштараш;

4. Партийный пропаганда ден агитаций пашам централизоватлаш, марксизм-ленинизм идей пропагандым кумдангдаш, мемнан кадр-шамычын политический уровеньыштым да политический закалкыштым нӧлталаш.

Йолташ-шамыч! Мый шкемын отчетный докладем пытарем.

Мый мемнан партийын отчетный периодышто эртыме корныжым общий черта дене сӱретлен ончыктышым. Партийын да тудын ЦК-жын паша результатышт тиде периодышто пале. Мемнан ситыдымаш ден йоҥылыш-шамычат лийыныт. Партий да тудын ЦК-же нуным шылтен огытыл да нуным тӧрлаташ тыршеныт. Серьезный успех-шамычат да кугу достижений-шамычат улыт, нуно мемнан вуйнам аҥыртышаш огытыл.

Главный итог тыште: мемнан элын пашазе классше, айдемын айдемым эксплуатироватлымашым пытарен да социалистический стройым утвердитлен, пӱтынь тӱнялан шке пашажын правотажым доказатлен.

Главный итог тыште, вет тудо пашазе классын виймылан да тудын йӧршынак сеҥен кертшажыжлан ӱшанымашым пеҥгыдемда.

Чыла элласе буржуазий твердитла, что калык капиталист ден помещик-шамыч деч посна, купец ден кулак-шамыч деч посна илен ок керт. Мемнан элын пашазе классше пашаште доказатлен: калык эксплуататор-шамыч деч посна успех дене илен кертеш.

Чыла эллаce буржуазий твердитла, что пашазе класс, тошто буржуазный порядок-шамычым шалатен, тошто олмеш иктаже мом уым ышташ способный огыл. Мемнан элын пашазе классше пашаште доказатлен: тудо тошто стройым шалаташ гына огыл, но у, сай социалистический стройым да тидын годымак тугай строй ым ыштышат тичмашынак способный, кудо ни кризис-шамычым, ни безработицым ок шинче.

Чыла эллаce буржуазий твердитла, что крестьянство социализм корныш шогалаш способный огыл. Мемнан элын колхозный крестьянствыже пашаште доказатлен: тудо социализм корныш успех дене шогалын кертеш.

Главныйже, чыла эллаce буржуазий да тудын реформистский прихвостняже-шамыч мом поснак добиватлат,—тиде тудо: пашазе классыште шке виймылан ӱшанымашым, тудын сеҥен кертшашыжлан да сеҥымашын неизбежностьшылан ӱшанымашым вожге пытараш да тидын дене капиталистический рабствым курымешлан кодаш. Вет буржуазий пала: капитализм эше сӱмырен шуалтын огыл гын да тудо эше существоватлымыжым продолжатла гын, тудо тидын дене шкенжын сай качествыжлан огыл обязан, а тудлан, что пролетариатын шкенжын сеҥен кертшашыжлан эше ситышын ӱшанымашыже уке. Тиде направленийыште буржуазийын тыршымашыже тичмашынак успехдымын кодын манын каласаш ок лий. Признатлаш кӱлеш: буржуазий да тудын агентше-шамыч пашазе классыште известный мерыште пашазе классын душажым сомнений да ӱшанмдымаш яд дене отравитлен кертыныт. Мемнан элысе пашазе классын успехше-шамыч, тудын кучедалмашыже да сеҥымашыже капиталистический эллаce пашазе классын духшым нӧлталаш да тудын кӧргешыже шке виймылан ӱшанымашым, шке сеҥымашыжлан ӱшанымашым пеҥгыдемдаш служитлат гын, мемнан партий каласен кертеш: тудо пашам арам огыл ышта. Сомневатлымаш лийын ок керт, тиде тугак лиеш. (Рӱжге кужу жап сово кырымаш).

Виян лийже мемнан сеҥен толшо пашазе класс! (Сово кырымаш).

Виян лийже мемнан сеҥен толшо колхозный крестьянство! (Сово кырымаш).

Виян лийже мемнан социалистический интеллигенций! (Сово кырымаш).

Виян лийже мемнан элысе калык-шамычын великий дружбышт! (Сово кырымаш).

Виян лийже Всесоюзный коммунистический большевик-шамыч партий! (Сово кырымаш).

(Делегат-шамыч чыланат шогалыт, Сталин йолташым шоген саламлат да тудлан кужу жап овацийым ыштат. Йӱк-шамыч: „Ура! Виян лийже Сталин йолташ! Великий Сталинлан—ура! Мемнан йӧратыме Сталинлан—ура!“).

Тӧрлатымаш

15 мартыште лекше „Рвезе Коммунист“ газетеш Сталин йолташын ВКП(б) XVIII-ше с‘ездыште ыштыме отчетный докладыштыже, II-шо разделыште, товарооборот нерген ойлымаште (таблица деч ӱлнӧ), икымше абзацыште, 14-ше корныште „ончыл“ мутым „эртыше“ манын лудман.

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙЫН XVIII С'ЕЗДШЕ

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДЫШТЫЖЕ ИККИ-ште ВКП(б) ДЕЛЕГАЦИЙЫН ДОКЛАДШЕ

Докладчик МАНУИЛЬСКИЙ йолташ

I. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ПОЛОЖЕНИИЫШТЕ ИЗМЕНЕНИИ-ШАМЫЧ

Йолташ-шамыч!

ВКП(б)-ын XVII ден XVIII с'ездше-шамыч коклаште эртыше пятилетийыште класс, калык ден государство-шамычын илышыштышт, капиталистический системын чыла противоречийже-шамычын пӱсеммышт нерген да социализм тӱня ден капитализм тӱня коклаште пропастьын келгеммыже нерген свидетельствоватлыше, ятыр изменений-шамыч лийыныт.

Шкенжын исторический докладыштыже, кудым партий, мемнан элысе шемер-шамыч, СССР-ын чыла друзьяже ден чыла тушманже-шамыч путырак чот вученыт, Сталин йолташ государство нерген марксистско-ленинский ученийыш пеш шергакан вкладым ыштен, международный положенийлан келгыт шотышто непревзойденный марксистский анализым пуэн, мемнан элын социалистический развитийжылан исчерпывающий итогым ыштен, советский калык ончылан тудын социалистический сеҥымашыжлан кӧра почылтшо грандиозный перспективым шарен пуэн. Сталин йолташ ончыктен: кузе СССР пролетариат диктатурын эн неле задачыжым—эксплоататорский класс-шамычым пытарымашым да миллион дене индивидуальный кресаньык озанлык-шамычым социализм системыш ушымашым решитлымек, гигантски ончыко каен. Тудо ончыктен: кузе нине ийлаште социалистический калык озанлык чарныде кушкын, шемер-шамычын материальный ден культурный уровеньышт нӧлталтын, кузе СССР-ште илыше калык-шамычын братствышт цементироватлалтын, кузе советский элыште социалистический демократий пеледалтын, кузе советский калыкын моральный ден политический единствыжо пеҥгыдемын, советский элын куатше ден обороноспособностьшо кушкын. **(Сово кырымаш).**

Сталин йолташ ончыктен: кузе СССР-ын мудрый мир политикыже, советский элын рубежше-шамычым аралыме пашаште пеҥгыдылык дене, шпион ден война поджигатель-шамычын троцкистско-бухаринский бандыштым чаманыде разгромитлымаш дене сочетатлалтын, советский калыкын интересшылан велэ огыл, но пӱтынь международный пролетариатын интересшыланат чыла эллаcе калык-шамычын интересыштланат отвечатлен.

Сталин йолташын докладше—тиде СССР-ын развитий у полосашке, бесклассовый социалистический общество строительствым завершитлымаш да социализм гыч коммунизмыш постепенно вончымо полосашке пурымыжым ончыктышо исторический веха. СССР-ын тиде всемирно-исторический значенийан событий лийын шогышо путырак кугу сеҥымашыже капиталистический эллаште шемер масса-шамычым революционизироватлымашым виянда, коммунизмын тичмаш торжествожо дек каймаште у гигантский ошкылым ончыктен шогышо кумышо сталинский пятилеткым, капиталистический окруженийын чыла кознь-шамычше ӱмбачат, осуществлятлыше эл ончылно мировой реакцийын лӱдмашыжым луктеш.

Эртыше пятилетийыште капиталистический тӱняште мо лийын?

XVII-ше партийный с'ездыште Сталин йолташ капиталистический озанлыкын состояниийжым анализироватлен, ойлен: 1929—33 ийласе кризис деч вара тӱҥалше депрессий обычный депрессий огыл, а „особый род“ депрессий лиеш. Сталин йолташ, международный положенийым характеризоватлен, ойлен: империалистический противоречий-шамычын пӱсеммышт военный столкновенийлан почвым уже ыштенат, паша палынак у империалистический войнашке кая. Сталин йолташын тиде анализше пӱтынек да тичмашынак подтвердитлалтын.

Капиталистический производствын уровеньже 1932 ийыште эн кугун волымашыже деч вара 1937 ий покшелне шкенжын эн кӱшыл точкышко шумекше, 1938 ийыште 1929 ий дене таҥастарымаште адакат 91 процент марте волен. 1929 ий гыч 1937 ий кокла жапыште производство улыжат 3,5 процентлан велэ кугемын, а 1921—29 ийласе экономический цикл жапыште производствын кушмашыже 49,5 процент ыле. Тиде тудын нерген ойла: 1929—33 ийласе кризис деч вара тӱҥалше депрессий чынак особый род депрессий ыле, тудын почеш общий нӧлталтмашат, промышленностьын пеледалтмашыжат лийын огыл.

Эртыше пятилетийыште капиталистический эллаште шемер масса-шамычын положенийышт ятырак начаремын. Капитал, утларакшым фашистский диктатура эллаште шемер-шамычын илыш уровеньышт ӱмбак орышын наступатла. Пашадар резко снижатлалтеш да паша кече кужемдалтеш. Германийыште, примерлан, тӱҥ кочкыш продукт-шамычлан розничный ак нӧлталалтме ӱмбачат, фашистский диктатурым установитлыме деч вара пашадарым кеч могай кугемдымашымат чарыме; тиде жапыштак, пашадар гыч фашистский власть-шамычын ыштыме тӱрлӧ принудительный отчислений-шамыч 25—30 процентыш шуыт. Закон дене 10 шагатан паша кече, а промышленностьын поснак важный отрасль-лаштыже, вес семынже пӱтынь военный индустрийыште да фортификационный пашалаште—14 шагатан паша кече установитлалтын. „Трудовой повинность“ манме лагерьлаште шӱдӧ тӱжем дене молодежь кечыште вишкыде похлебка да 50 пфенниг верч пашам ышта. Фашистский Италийыште фашистский диктатура жапыште масса-шамычын илыш уровеньышт пелыжлан наре волен. Абиссинский война гыч тӱҥалын кочкышын чыла тӱҥ продуктшо шотышто потреблениийын чотак шагалеммашыже лийын шога. Японийыште паша кече 12 шагат гыч 16 шагат марте шуэш, да даже 1929 ийсе кӱчызылык ставка-шамычат кыдал шот дене 16 процент дечат утларак иземдалтыныт, хотя илышын стоимостьшо тиде жапыште 30—40 процентлан нӧлталтын.

Безработный-шамыч шот эртыше пятилетийыште 14 миллион деч ӱлыкӧ нигунамат волен огыл да 1938 ий мучашлан, безработный батрак-шамычын путырак кугу, шуко миллионан армийыштым, частично безработный-шамычым, капиталистический тӱнян пел населенийже илыме Индия, Китай гае эллаcе безработный-шамычым шотлыде, 18 миллион лийын.

Утларакшым США-ште, Польшышто, Румынийыште, Югославийыште, Венгрийыште, тугак колонийлаште угыч пӱсемше аграрный кризис ялын эше кугу расслоенийышкыже наҥгая, миллион дене кресаньык-шамычым пауперыш савыра. Тидын дене пырля утларакшым фашистский эллаште оласе тыгыде буржуазийын разоритлалтмаш виян процесс кая. Тыште лу тӱжем дене тыгыде промышленный ден торговый предприятий-шамыч пундашке колталтыныт. Японийыште ик 1938 ийыште гына сырье ситыдымылан кӧра 88.305 тыгыде предприятийым петырыме.

Экономический кризис, капиталистический эл-шамычын развитийыштын неравномерностьшо виянгмаш да капитализмын общий кризисше келгеммаш результатлан кӧра империалистический государство-шамыч коклаште тудлеч ончыч лийше чыла противоречий-шамыч крайность марте пӱсемыныт. Внешний рынок-шамыч верч, влияний сфера-шамыч верч, колоний-шамыч верч, тӱням угыч пайлышаш верч кучедалмаш пӱсемын. Средиземный теҥыз ден Тихий океан бассейнлаште, Латинский Америкыште, Юго-Восточный ден Южный Европышто, тӱнямбалнысе тӱҥ сообщений путьлаште тиде кучедалмаш поснак пӱсылыкым налын.

Фашистский государство-шамыч—Германия, Италия ден Япония—международный ареныште наступленийыш вончeныт. Фашистский правитель-шамыч моло калык-шамычым грабитлымашышт дене шкеныштын пашаштым тӧрлаташ, фашистский режимын внутренний затрудненийже-шамычым пыташ, тудын банкротствыжым предотвратитлаш шонат. Фашистский заправила-шамычлан война-шамыч кӱлыт, вет нуно пушкым огыл, а ӱйым, дредноутым огыл, а киндым требоватлыше масса-шамычлан шкеныштын демагогический сӧрымашыштым шуктен огыт керт. Нунылан война—тиде масса-шамычын недовольствыштым темдалашлан да нуным повиновенийыште кучышашлан средство. Нунылан война-шамыч, нунын шкеныштын сторонникыштын шинчаштышт шке „престижыштым“ арален кодышашлан кӱлыт.

Фашистский авантюрист-шамыч наступленийыш каяш вашкат, вет нуно калык фронт движенийын кушмашыже деч, фашистский агрессийлан калык-шамычын сопротивленийышт кушмаш деч, войнан фашистский поджигательже-шамыч ваштареш кучедалмашын международный фронтыш калык-шамычын ушнымышт да чумыргымышт деч лӱдыт. Фашистский правитель-шамыч калык масса-шамычын сплотитлалтмашыштым ончылтынешт да нунылан ударым, фашизмлан отпорым пушашлан нунын ушнымышт деч ончыч ыштынешт. Нуно калык-шамычым ужаш дене куштылгыракын кырашлан, нуным раз'единитлаш, нунын коклаште ваш келшыдымашым лукташ тыршат. Нуно Англия ден Францийысе правящий круг-шамычын угодничествыштым ловко кучылтыт, нуным шкеныштын злодеянийыштын соучастникше-шамычым ыштат, тидын дене нуным эше утларак компрометироватлат да позоритлат, тиде мошеннический маневр дене масса-шамычын негодованийыштым шкешт деч кораҥдаш тыршат.

Фашистский правитель-шамыч социализм ден пашазе класс ончылан моло капиталистический эллаcе буржуазийын лӱдмашыжым, тудын шкенжынак калыкше ӱмбак тудын полшымыжо денак нападатлашлан кучылтыт. Шкеныштын захватнический цельыштым шуктышашлан нуно подкупым, шойыштмашым, шантаж ден лӱдыктылмашым ходыш колтат. Еҥ территорийыш оккупационный армийыштым колтымо деч ончыч нуно тушко шкеныштын шпион-шамыч армийыштым кудалтат. Нуно шпионыштым чыла верлашкат—США-шке, Английыш, Францийыш да моло государствылашкат колтылыт. Нуно Францийыште кагуляр-шамычын бандыштым пукшат да нунын кидышт дене взрыв-шамычым организоватлат. Нуно Румынийыште ятыр террористический актым ыштыше диверсионный банда-шамычым создаватлат, нуно Польшым ужашлан шелмашым ямдылен шоген тушто кумда разлагатлымаш пашам ыштат; Прибалтикыште, Финляндийыште, Венгрийыште, Словакийыште, Балканыште тайный вооруженный отряд-шамычым ыштат. Нуно внутренний „мятеж-шамычым“ инсценироватлат, тыге Австрийыште, Судетский областьыште велэ огыл, но Мексикыштат, Бразилия ден Перуштат лийын.

Фашистский агрессивный блокын агентше-шамыч утларак кумда подрывной пашам английский ден французский колонийлаште ыштат. Нуно Палестиныште мятежым организоватлат, Индийыште полувоенный „волонтер-шамыч национальный корпусым“ ыштат, Южный Африкыште фашистский военный группа-шамычым строитлат, арабский эллаcе феодал-шамычым оружий да окса дене снабжатлат. Шкеныштын возможный противникыштым война мартеак разложитлышаш да лушкыдемдышашлан нуно чыла вереат смутым ӱдат.

Тӱням угыч насильственно пайлымаште моло-шамыч деч эн утларак заинтересованный фашистский государство-шамычын агрессивный блокышт калык-шамычым у империалистический войнашке пурта. 1935 ийыште Италия Абиссинийыш керылт пура, 1936 ийыште Германия ден Италия Испанийыште интервенцийым тӱҥалыт, 1937 ийыште японский военщина Манчжурийым руалтен налмаш гыч пӱтынь Китай дене овладеватлаш да Китай гыч США-м, Английым, Францийым шыгыремден лукшаш целян войнашке куснен; 1938 ий мартыште Германия Австрийым оккупироватла, 1938 ий сентябрьыште тудо Чехо-Словакийым ужашлан шелеш.

Моло эн кугу держава-шамычын капиталистический правительствышт германский ден итальянский фашизмын да японский военщинын агрессийыштлан огыт попустительствоватле ыле гын, тиде лийын кертеш ыле мо? Конечно уке. Тиде тудлан гына лийын кертын: фашистский агрессор-шамычын блокыштлан мировой реакцийын вийже-шамыч, французский да утларакшым английский буржуазийын реакционный элементше-шамыч полшеныт да полшен шогат. Нине элемент-шамыч германский фашизмым СССР ваштареш реакцийын ударный мушкындыжо шотышто кучылтшаш нерген, германский фашизмым международный пашазе класс, калык фронт да поработитлыме калык-шамычын национально-освободительный движенийышт ваштареш жандарм семын кучылтшаш нерген чот шонат.

Английский реакционный буржуазийын планже тыште: германский фашизмлан Юго-Восточный Европысо изи государство-шамычым жертвоватлен, Германийым Востокыш—СССР ваштареш колташ, тыгай контрреволюционный война дене СССР-ыште социализмын умбакыже успехшым да коммунизмын сеҥымыжым чараш тӧчен ончаш, английский колоний-шамычлан Германийын империалистический притязанийже деч откупитлалташ; тиде жапыштак английский реакций СССР-ын кидше дене германский империализмлан пӱйжым кырен пудыртынеже, Германийым шуко ийлан лушкыдемдынеже, Европышто английский империализмын господствующий положенийжым арален кодынеже; кокымшыжлан, английский реакций **Франция счетеш** Испанийым да Средиземный теҥызыште влияний сферым Италия ден пырля пайлаш, Италийым Германия дене блокшо деч кӱрлын, Европышто империалистический „равновесийым“ шуктышашлан тудын дене соглашений ыштымашым шукташ тырша; кумышыжлан, Дальний Востокышто английский реакционер-шамыч Китайым пайлымаш нерген шонат. Нуно кызыт Китайым разоритлаш да лушкыдемдаш Японийлан позволитлат, но тидын годымак, вараже Дальный Востокышто „мюнхенский мирым“ ышташ арбитр рольышто выступатлышашлан, нуно Японийын военный ден экономический истощенийжылан тореш огыт шого; нылымшыжлан, английский реакций ни Германийыште, ни Италийыште, ни Японийыште фашистский режимын сӱмырлымыжым ынеж допускатле, нине эллаcе правительство-шамычлан кредитым пумыжо дене нунылан финансовый банкротство деч утлашышт полшынеже да тидын дене фашистский государство-шамычым английский империализм деч известный зависимостьыш шогалтынеже.

Эше 1927 ийыштак Сталин йолташ „Заметки на современные темы“ статьяштыже ойлен:

„Английский капитализм эреак калык революций-шамычын эн злостный душительже ыле, тугаяк улеш да тугаяк лиеш. XVIII курымсо Великий французский революций гыч тӱҥалын да кызытсе китайский революций мартеак английский буржуазий человечествын освободительный движенийжым громитлыше-шамычын первой радамлаштышт эреак шоген да кызытат шога... Но английский буржуазий шкенжын кидше денак воеватлаш ок йӧрате. Тудо эреак еҥ кид дене ышталтше войнам предпочитатлен“.

Но шкенжын разбойничий планже-шамыч дене английский реакционный буржуазий шканже шӱгарым кӱнча. Китайыште японский агрессийлан тайно полшымыжо дене тудо Английым Дальний Восток гыч шӱкен лукмашым, итальянский фашизмлан уступкым ыштымыже дене—Средиземный теҥызыште английский позиций-шамычым йомдарымашым ямдыла. Фашистский агрессор-шамычлан заемым пумыжо дене тудо нунын военный куатыштым да шкенжынак пораженийжын шансше-шамычым виянгда. Германский фашизмым пеҥгыдемдымыже дене тудо шкенжын империйжымак пайлымашым ямдылен шога. СССР ӱмбак нападатлымаш план дене тудо фашизмын велэ огыл, но пӱтынь капиталистический системын сӱмырлымыжым ямдыла. **(Сово кырымаш).**

Мюнхенский келшымаш английский реакционный буржуазийын тиде коварный, но ӱшандыме планжым пашаште кучылтмашын первый серьезный тӧчымашыже лийын шога. Мюнхенский реакционный заговорщик-шамыч человечествылан мирым огыл конденыт, а у мировой империалистический войнам кондат. Фашистский агрессор-шамычын захватнический планыштым икмыняр шотышто кучен шогышо даже вийдыме европейский „равновесийжымат“ нуно Мюнхеныште пытареныт. Английский реакцийын почыштыжо шӱдырнышӧ французский реакционный клика-шамыч, Германия ден Италийын темден шогымышт почеш, 1914—18 ийласе мировой империалистический война деч вара фашистышлан ыштыме союз-шамыч системым шке кидышт денак ликвидироватленыт; тидын дене нуно Францийын кокымшо ранг державыш савырнымыжым ямдылен шогат.

Мюнхенский заговорщик-шамыч коллективный безопасность системым пытареныт да шкеныштынак создатлыме Лига нацийым европейский да мировой политикын эн важный вопросшо-шамычым решатлымаш деч йӧршешак кораҥденыт. Нуно агрессор-шамычын кидыштым руденыт, итальянский фашизмлан Каталонийым налашыже, японский фашистский военщинылан Кантон ден Хайнань островым руалтен налашыже, Дальний Востокышто французский ден английский владений-шамычлан угрозым ышташыже позволитленыт.

Мюнхенский „миротворец-шамыч“ капиталистический государство-шамычын вооружатлалтмаш лихорадкым виянденыт. Мюнхен деч вара Германийыште, кушто фашистский диктатура жапыште военный расход-шамыч уже 32 гана кушкыныт, Италийыште, кушто Абиссинийыште война жапыште нуно ныл пачаш кушкыныт,—вооруженийын у скачокшо ышталтеш; Японийыште 1936-37 ий дене таҥастарымаште военный расход-шамыч визытат пелэ гана дечат утларак, Английыште—кум гана, Францийыште кум гана деч утларак кушкыныт.

* * *

Туге гынат, фашистский хищник-шамычын империалистический притязанийышт южо капиталистический государство-шамычын, фашистский агрессор-шамыч ончылан капитулироватлыше правительство-шамычын эллаcе правящий класcыштын ятыр ужашыжын противодействийышкышт тӱкна. Тӱнян **эн шолдра капиталистический** государствыже—США, Латинский Америкысе эллаште шкенжын интересше-шамычым тушко пураш тыршыше да писын пурышо Германия, Италия ден Япония ваштареш арален, Япония ваштареш шкенжын позицийжым Филиппиныште, Китай ден Тихий океаныште арален, фашистский экспансийлан сопротивлений блокым южно-американский государство-шамыч дене чумыра; тидын дене США тӱнян моло мучашлаштыже, тиде шотышто Европыштат, фашистский агрессивный план-шамычлан сопротивленийым активизироватла.

Английыште—германский фашизмын угрожатлен шогымо империйын тичмашлыкше верч лӱдмаш даже империалистический круг-шамычын ужашымат, Дафф Купер, Иден, Черчиль тип деятель-шамычымат кызытсе консервативный правительство дек оппозиций лагерьыш шӱка. Германский ден итальянский фашизмын захватнический притязанийже французский буржуазийын ужашыжым лӱдыкта да тудлан сопротивленийым пумаш сторонник-шамычын позицийыштым виянгда. Польшышто тудым Германийын ужашлан шелмаш угроза ончылан беспокойство кушкеш. Венгрийым германский фашизмын закабалитлымыже ваштареш тушто оппозиций виянгеш.

Тиде жапыштак фашистский агрессор-шамычын поработитлыме Чехо-Словакий ден Австрийысе калык масса-шамычын возмущенийышт кушкын шога, Балканлаште фашистский агрессор-шамычын ударышт йымалне шогышо калык-шамычын тревогышт кушкеш. Колонийлаште движений кушкеш, нунын калыкышт империалистический хищник-шамычын сделкыштышт разменный окса ынешт лий. Ятыр эллаште, кудылан фашистский вторжений угрожатла, национальный фронтын элементше-шамыч назреватлат

* * *

Тыге, йолташ-шамыч, сеҥыше социализм ден паразитически шӱйшӧ капитализм коклаште пропасть эртыше вич ийыште эше утларак келгемын. СССР кӱшкӧ, бесклассовый обществын вершинышкыже, коммунизм дек кая. Капиталистический тӱня ӱлыкыла экономический кризис-шамыч дек, реакций дек, война-шамыч дек мунчалтен вола. Тиде, капиталистический системын общий кризисше келгемын манын ончыкта. Капитализм шкенжын противоречийлаштыже мыняре шукырак путаялтеш, положений гыч лекшашлан тудо тунар утларак отчаянный мероприятийым мия. Тыжечын—шемер-шамыч ваштареш капиталын наступлений виянгмашыже, фашистский террорын виянгмашыже, фашизмын международный ареныште наступленийыш вончымыжо, у империалистический война. Тыжечынак социализм эл ӱмбак,—кудын значенийже **мирын да империалистический захват ден войналан сопротивленийын оплотшо** семын, **капиталистический эллаште трудын миллион дене еҥ-шамычын сознанийыштышт путырак кугун кушкеш,** — иностранный военный нападатлымаш угрозын пӱсеммыже.

II. ЕДИНЫЙ ДЕН КАЛЫК ФРОНТ ВЕРЧ КОМПАРТИИ-ШАМЫЧЫН КУЧЕДАЛМАШЫШТ

Посна эллаште да международный ареныште фашизмын наступленийыш кунымыжо семын, антифашистский движений кушкеш, кумдаҥеш да эре утларак международный характерым приниматла. XVII ден XVIII с'езд-шамыч коклаште пятилетий шемер-шамычын крупный антифашистский бойжо-шамыч дене темын. Тиде—трудын капитал ваштареш, прогресс вийшамычын реакцийын темный вийже-шамыч ваштареш куатле кучедалмашышт. Тиде—пашазе классын действийжын единствыжо верч, профдвиженийын единствыжо верч, антифашистский калык фронт верч компартий-шамычын кучедалме полосашт. Тиде—Францийыште калык фронтым образоватлымаш. Тиде—американский континентыште (Северный ден Южный Америкыште) демократический движенийым развертыватлымаш. Тиде—ятыр колониальный ден зависимый эллаште национальный фронтын складыватлалтмаш ден кумдаҥмаш периодшо. Тиде—**эн ончычак героический испанский калыкын национально-революционный войнаже, тиде—великий китайский калыкын керылт пурышо империалистический хищник-шамыч ваштареш национально-освободительный войнаже.**

Те, йолташ-шамыч, шарнеда, 1933 ийыште Германийыште властьыш фашизмын толмыжо деч вара моло капиталистический эллаште фашист-шамыч кузе вуйыштым нӧлталыныт, кузе нуно, калык масса-шамыч нунын ончылно, Германийысе семынак, чакнат манын шотлен, наступленийыш куснаш вашкеныт. Но те тугак шарнеда: лачак германский фашизмын сеҥымашыже ик ий эртымеке пӱтынь тӱняште куатле антифашистский движенийым тарватен луктын.

1934 ий февральыште Францийыште пашазе-шамыч фашизмын наступленийжылан ныл миллион еҥым охватитлыше всеобщий стачка дене отвечатлат, Австрийыште нуно оружийым кидышкышт налыт, Испанийыште тиде ийынак октябрьыште астурийский горняк-шамыч кок арня мучко кредалыт. Чыла вереат фашизм ваштареш тиде

(Умбакыже 2-шо страницыште).

49

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙЫН XVIII С'ЕЗДШЕ

МАНУИЛЬСКИЙ йолташын докладше. (Умбакыже)

массовый сопротивленийын движущий вийже, кучедалмаш процессыште пашазе классын действийжын единствожым, чыла шемер-шамычын действийыштын единствожым коватлыше коммунистический партий-шамыч лийыныт.

Пролетариатын вийже-шамычым об'единятлымашын да пашазе класс могырыш тудын союзникше-шамычым шупшын шогымашын великий ленинско-сталинский стратегический планым практикыште примeнятлен, Коммунистический Интернационал VII конгрессыште Димитров йолташын докладыштыже капиталын наступленийже ваштареш, фашизм ден лишем шогышо империалистический война ваштареш кучедалашлан единый пашазе ден антифашистский калык фронтын тактикыжым выдвигатла. Сталин йолташын верный ученикше, Лейпцигыште коммунизмын знамяжым кӱшнӧ кучышо Димитров йолташын выступленийже капиталистический элласе шемер-шамыч коклаште шокшо откликым муын.

Почти чыла капиталистический эллаште тӱҥалше антифашистский движенийын непосредственный результатше-шамыч могай лийыныт? **Францийыште** шемер масса-шамыч всеобщий стачка дене, ик Парижыште гына миллион еҥаныш шушо массовый демонстраций-шамыч дене 1934 ий 6-шо февральыште фашистский путчым сорватленыт, фашистский вооруженный лига-шамычым роспускатлыме нерген законым луктыктен кертыныт, антифашистский кучедалмашын процессыштыже единый пашазе ден калык фронтым установитленыт; 1936 ий кеҥежым предприятий-шамычым заниматлыме дене эрталтше куатле стачечный движенийын итогешыже пашазе класс 40 часан паша арням, 30 процент марте пашадар нӧлталтмашым, предприниматель-шамычын тӱлыман отпуск-шамычым, коллективный договор-шамычым да предприятийлаште оза-шамычын профсоюз-шамычым признатлымыштым налын кертын. Труд всеобщий конфедерацийын членже-шамыч шотым икмыняр тылзе коклаште 900 тӱжем гыч 4 миллион марте шукемдыше профсоюз-шамыч об'единенийыш шумо; коммунистический партий шым ганалан кушкын, шемер-шамычын кумда массышкыже тудын влиянийже кушкын, а, тыгеже, шемер масса-шамыч фашизм ваштареш кучедалмаште виянрак лийыныт.

США-ште антифашистский движений пастор Кофлин гае фашистский демагог-шамычым корно ӱмбач ӱштын кышка; реакционный американский труд федераций гыч левый крыло, американский пашазе движенийын кугу ужашыжын классовый кучедалмаш позицийыш куснымашыжым возглавлятлыше производственный профсоюз-шамыч комитет манме ойырла; экономический кон'юнктурын саеммашыжым использоватлен, пашазе класс шуко случайыштыже пашазе классын сеҥымашыже дене пытыше ятыр кугу стачка-шамычым эртара. 1 миллион текстильщик, 400 тӱжем горняк бастоватла, производствын моло отрасльлаштыжат пашазе-шамыч бастоватлат; пел миллион тунемше-шамыч лишем шогышо война ваштареш демонстративный забастовкым увертарат; президентский выборлаште пеш кугу сеҥымашым одерживатлыше демократический движений кушкеш. Тиде движенийын волна ӱмбаланже США-се коммунистический партий кушкеш.

Испанийыште шке почешышт массовый стачка ден пеш кугу демонстраций-шамычым тарватыше астурийский вооруженный бой-шамычын результатешышт Лерус-Хиль Роблесын правительствыже сӱмырла. 1936 ий 16-шо февральыште калык фронт выборлаште пеш кугу сеҥымашым одерживатла.

Английыште, Голландийыште, Бельгийыште, Румынийыште фашистский диктатор-шамычыш претендент-шамыч, чыла нине Мосли, Муссерт, Дегрели, Кодреану-шамыч ӱлык стремительно мунчалтен волат.

Мексикыште, Кубаште, Чилиште демократический движений сеҥа, массовый профсоюз-шамыч создаватлалтыт: мексиканский труд Конфедераций 800 тӱжем наре пашазым, кубинский 400 тӱжемым, Чилийсе конфедераций 200 тӱжемым об'единятлат.

Китайыште Китайын эрыкше, независимостьшо да об'единенийже верч, тушто демократический порядок-шамычым установитлыме верч, тудын экономический, политический да национальный возрожденийже верч калык масса-шамычын движенийышт бурно кушкын шога.

Индийыште стачечный движений развиваталтеш. Бенгалийыште джутовый пашазе-шамычын ик кумылтызаш стачкышт гына 225 тӱжемым охватыватла, 1935 ийысе реакционный конституций ваштареш общенациональный движений пеҥгыдемеш; кок ийыште—1937—1938 ийлаште национальный конгрессын членже-шамыч шот 630 тӱжем гыч 4 миллион марте шукемеш.

Французский колонийлаште—Индокитайыште, Алжирыште, Тунисыште, Сирийыште Францийысе калык фронтын сеҥымашыже результатеш нине колониальный эл-шамычын шемер массышт икмыняр демократический эрыкым налаш тыршат. Тыште тугак, Индийысе семынак, империалистический угнетений ваштареш кучедалмашын общенациональный фронтшо складываталтеш.

Антифашистский движенийын размахше дене лӱдыкталтше реакционный буржуазий единый пашазе ден калык фронтын развитийжылан бешеный сопротивленийым ышта. Францийыште производствын саботажше дене, заграницыш капитал ден шӧртньым шупшыктымаш дене, акым искусственно овартымаш дене, франкым обесценитлашлан модыш дене тудо калык фронтым дискредитироватлынеже да калык фронтын поддержкыже дене пользоватлыше правительствын капитуляцийжым ямдыла. Испанийыште помещик-шамыч, мландым ӱдыде коден, шужымашым ямдылат, банкир ден капиталист-шамыч озанлык шаланымашым организоватлат, генерал-шамыч калык фронтым пытарашлан мятежым ямдылен шогат. Китайыште японский агент-шамыч Гоминданым Китайский совет-шамыч ӱмбак натравитлаш тыршат, складываталтше общенациональный фронтым кеч кузе гынат пудештарашлан междоусобный войнам чыла средство дене ылыжтен шогат.

Туге гынат, эре рашем шога: реакций шкенжын внутренний вийже-шамыч дене ни Францийысе, Испанийысе калык фронт дене справитлалташ, ни китайский калыкын национально-освободительный движенийжым кӱрлаш состояниешыште огыл. Тудлан полшаш мировой реакций толеш. Английский буржуазийын реакционный кругшо-шамыч Францийын внутренний ден внешний политикыже ӱмбак, тудым нине круг-шамычлан желатлыме русло почеш виктарен колташлан лийын, чудовищный давленийым ышта. Испанийыште германский ден итальянский фашизм вишак вооруженный интервенций дек кусна. Дальний Востокышто японский военщина китайский калык ваштареш кугу войнам тӱҥалеш.

Агрессийлан подвергатлалтше калык-шамыч вооруженный отпорым пуат. Керылт пурышо иноземный захватчик-шамыч ваштареш испанский ден китайский калык-шамычын героический кучедалмаш полосашт тӱҥалеш. Тиде кучедалмаш—калык-шамычын илышыштышт великий социалистический революций ден тудын путырак кугу сеҥымашыже-шамыч деч вара, Европышто 1918—1923 ийласе революционный движений-шамыч деч вара эн кугу событий. Тиде кучедалмашын значенийже путырак кугу. Тудо агрессор-шамычын виймыштым сковыватла, кокымшо империалистический войнан ӱмбакыже шарлышашыжым кучен шога, международный пролетариатын, тудын эксплоататоржо - шамыч ваштареш кучедалмашыжым куштылемда, чыла эллаште антифашистский движенийлан полышым пуа.

Испанийыште генеральский мятежым ямдылен шоген, германский ден итальянский фашист-шамыч куштылгын да писын сеҥашлан рассчитыватленыт. Испанийыште Римыш ыштыме 1922 ийысе опереточный походым повторитлаш лиеш манын нуно шоненыт. Нуно шоненыт: Испанийын историйыштыже шагал огыл лийше очередной военный путч лиеш, кудо ик йӱдыштӧ фашистский диктаторын пьедесталышкыже кырмен кӱзышӧ генералын сеҥымашыже дене пыта. Испаний калык шкенжын героический кучедалмашыже дене ончыктен: фашизмлан куштылгын сеҥымаш-шамычын жапше эрта. Испанийыште интервенций германский ден итальянский фашизмлан ик миллиард наре американский долларым, военный материал-шамычым пеш шуко пытарымашым, еҥ-шамыч резервым да нунын армийыштын туныктымо кадровый составым ятырак йомдарымашым шоген.

Шагал вооруженный, буржуазно-демократический манме государство-шамыч дене предатлыме испанский калык почти кум ий шкенжын независимостьшо верч, пӱтынь передовой да прогресивный человечествын пашаже верч тӧр огыл улшо героический кучедалмашым наҥгая. (**Сово кырымаш**). Тудо тиде кучедалмашым кок шолдра империалистический государствын, фашистский Италия ден Германийын, интервенцийже ваштареш да Европышто—„невмешательство политика", да Америкыште—„изоляционизм" политика лицемерный лозунг дене Испанский республикын блокадыжым проводитлыше мировой реакцийын скрытый интервенцийже ваштареш наҥгаен.

Тиде жапыште республикылан неимоверный трудностьым преодолетлаш логалын. Республикын армийже уке ыле. Тушманын тулжо йымалне тудо испанский калыкын армийжым ыштен. Тиде армий национально-революционный войнан историйышкыже Мадрид денысе, Гвадалахара денысе, Харама денысе, Эбросо бой-шамыч гай страница-шамычым вписатлен. Республикын командный кадрже-шамыч уке ыле. Кучедалмаш процессыште шуко тӱжем железный командир да славный политкомиссар-шамыч коватлалтыныт; калык глубина гыч Модесто ден Листер гае еҥ-шамыч нӧлталтыныт, нунын лӱмыштым кажне честный антифашист йӧратымаш дене да пагалымаш дене ойла да испанский калыкын чыла тушманже-шамыч ненависть дене ойлат. Республикын военный промышленностьшо уке ыле. Тудо тудым на-ходу строитлен. Шонгго ден подросток-шамыч, испанский ава ден ӱдыр-шамыч пӱтынь шке душаштым тиде пашашке пыштеныт. Республикын фортификацийже уке ыле, испанский калык кидышкыже киркым налын да республиканский армий - шамычын фронтыштым пеҥгыдемден.

Кузе чудо совершитлалтын: относительно кугу огыл полуостровышто Испанский республика, блокада, вооруженийыште противникын пеш кугу перевесше улмо условийлаште тынар жап удержатлалт кертын? Тиде чудо лийын кертын тудлан: пашазе классын действийжын единствожым установитлыме ыле, пашазе классын крестьянство дене тесный союзшым коватлыме ыле, Испанийысе калык масса-шамычым антифашистский калык фронт дене об'единитлыме ыле, тиде фронтым кугу политический вийыш кушшо коммунистический партий дене цементироватлыме ыле, испанский калык шемер-шамычын международный поддержкышт дене да эн ончычак СССР-ысе калык-шамычын да чыла шемер-шамычын ачашт — Сталин йолташын политический поддержкышт дене пользоватлен. (**Рӱжге сово кырымаш**).

Почти кум ий коклаште испанский калыкын кучедалмашыже пӱтынь тӱнян вниманий центрыштыже шоген. Тудо чыла вереат шемер еҥ-шамычын шуко миллионжо коклаште восхищенийым да мировой реакцийын лютый шыдыжым луктын шоген. Испанский калык шке примерже дене войнан фашистский зачинщикше-шамычлан сопротивлятлымашке чыла моло калык-шамычым ӱжын, чыла капиталистический эллаште мир ден эрыкын вийыштлан сплотитлалташ способствоватлен. Республиканский Испания йыр тӱнян почти чыла элже - шамычым охватывaтлыше солидарностьын кумда массовый движенийже создатлалтын. Тиде Совет-шамыч эл ваштареш империалистический интервенций деч варасе жапыште шемер-шамыч солидарностьын эн куатле движенийже. Тудо тӱрлӧ формым приниматла: оксам погымаш, массовый митинг ден демонстраций-шамыч, Испанийым аралымашын комитетше-шамычым ыштымаш деч тӱҥалын политический стачка-шамыч ден добровольческий отряд-шамычым формироватлымаш марте. Латинский Америкын эллаштыже шке размерышт дене нигунам лийдыме демонстраций-шамыч лиедат; мӱндыр Индийыште республиканский Испания дене солидарностьын всенародный кечыже эртаралтеш.

Испанский калык дене солидарностьын движенийже фашистский эллашкат сеҥен пура. Италийыште антифашист-шамыч тайный сборым ыштат, тӱжем дене листовка-шамычым издаватлат, йӱдым пӧрт пырдыжлаш антифашистский надпись-шамычым возат; военный заводлаште саботаж акт-шамыч случай, республиканский Испания ваштареш воеватлаш каяш солдат-шамычын отказатлымышт случай-шамыч чӱчкыдемыт.

Чыла эллаштат солидарностьын тиде движенийже шемер-шамычын шкеныштын собственный элыштышт фашизм ваштареш кучедалмашке, мировой реакций ваштареш антифашистский вий - шамычын международный кучедалмашкышт кушкын вонча. Республиканский Испанийлан полыш—тиде стихийно складываталтше международный единый пашазе фронтлан платформа.

Мландын вес мучашыштыже пеш кугу элын тӱняште величайший 450 миллионан калыкше, кудым империалистический разбойник-шамыч эреак мланде дек пӱгыртеныт, кыреныт, грабитленыт да унижатленыт,—шкенжын элжым да шкенжын национальный независимостьшым аралашлан нӧлталалтын. Китайыште война—тиде полуколониальный элын эн кугу национально-освободительный войнаже, кудым историй шинча. Тудо эше утларак значенийым иметла, вет тудым китайский калыкым Дальний Востокышто пӱтынь мировой реакцийын жандарм рольжым модшо империалистический государство ваштареш ышта. Тиде кучедалмашын каен шогымаштыже китайский калык элым раздиратлыше междоусобицым пытарен да общенациональный единствым коватла, кудын деч кеч кунамат нимо деч утларак империалист-шамыч лӱдын шогеныт. Японский империализм ваштареш Китайын войнаже эре утларак пӱтынь калык войнан характержым приниматла. Японийын военно-технический преимуществыже уло ӱмбачат, китайский калык тушманлан упорный сопротивленийым оказыватла, тудым тыл гыч кыра, тудым партизанский отряд-шамыч дене обволакиватла, японский коммуникационный линий-шамычым разрушатла, **затяжный война дене** тушманын вийжым истощатла да подрыватла.

Японийлан Китай ваштареш тудын войнаже кок миллиардат пелэ американский долларым шоген, но японский фашистский военщина Китайын озаже лийын огыл. Японский войска-шамыч кӱртньӧ корно-шамыч линийым да ола центр-шамычым кучат, но китайский калык дене населятлалтше элын пеш кугу территорийже национальный китайский правительствын властьыштыже умбакыжат лийын шога. Японский оккупант-шамычын тылыштышт китайский администраций управлятла, китайский закон-шамыч действоватлат, китайский национальный армийыш мобилизаций эртаралтеш. Национальный войнан лозунгшо еҥ деч еҥлан передаваталтеш: „Бойышто ачаже кола, эргыже тудын олмеш шогалеш, шольыжо колышо изажым вашталта, ватыже пуштмо марийжым вашталта".

Китайский калыкын упорный сопротивленийже Японийын шемер массыже-шамычым, бесправийын, чудовищный эксплоатацийын гнетшо йымалне налог-шамычым тӱлаш вий шутыдымо нелылыкше йымалне индыралтше-шамычым эре утларак революционизироватла. Японский военщинын затрудненийже калыкын чыла слойлаштыже оппозиционный настроений кушмашым виянгда да даже господствующий класс-шамычын лагерьыштыже противоречийым пӱсемда. Стачечный движений кушкын шога, кужун шуйнышо война дене японский шемер масса-шамычын недовольствышт кушкеш. Чарныде лийын шогышо бой-шамыч дене индыралтше, шке элжым аралыше калык дене чурий ден чурий ваш шогалтыме японский солдат-шамыч чытымашым йомдараш тӱҥалыт. Японский интервент-шамычын армийыштышт пудранымаш признак-шамыч эре чӱчкыдынрак лийын шогат. Китайский калык шкенжын героический кучедалмашыже дене японский армийым да японский тылым гына велэ огыл разлагатла, тудо Азийын калык массыже-шамычым движенийыш конда да чыла колониальный калык-шамычым помыжалтара. Тудо антияпонский национальный фронтым ыштыме шке примерже дене угнетенный калык-шамычын кидышкышт нунын национальный утаралтмашыштын куатле оружийжым, путырак кугу элын опытешыже, миллион-шамычын опытешышт проверятлыме оружийым пышта.

„Конечно, японский захватчик-шамыч ваштареш китайский калыкын да тудын армийжын геройский кучедалмыже, Китайыште пеш кугу национальный под'ем, Китайыште еҥ-шамыч ден территорийын моткоч кугу резервышт, пытартышлан, Китайын освободительный кучедалмашыжым мучаш марте, Китай предел гыч захватчик-шамычым йӧршеш поктен лукмешке шукташ китайский национальный правительствын решимостьшо,—чылаже тиде японский империалист - шамычын Китайыште ончыкылыкышт уке да лийынжат ок керт манын несомненность дене ойла". (ВКП(б) историй. Краткий курс, 318 стр.).

Но Испанийыште интервенций да Китайыште война мыняр умбак шуйнен, мировой реакций тунаре тыпланыдыме лийын. Фашизм ден антифашистский вий-шамыч коклаште схватка фашистский агрессор-шамычын пользышко огыл пыташ грозитлен. Фашистский правительство-шамычын военный авантюрышт ваштареш населенийын ропотшо нӧлталалтын. Масса-шамычыште эре чӱчкыдынрак да утларак открыто йӱк-шамыч шоктат: „Кушко нуно мемнам наҥгаят?"

Фашизмын внутренний изоляцийже да тудын социальный базыжын аҥысыреммашыже эре утларак почылтеш. Германийыште пашазе-шамычын, нунын ужасающий материальный положенийыштлан, 14-часан паша кечым пуртымылан, нунын бесправийыштлан, нуным фабрика дек крепостной-шамыч семын прикрепитлымылан возмущенийышт кушкеш, кресаньык-шамычын, нунын озанлыкышкышт фашистский власть-шамычын наглый вмешательствыштлан, нуным шолдра да тыгыде „фюрер - шамыч дене" грабитлымылан недовольствышт кушкеш; тыгыде буржуазий довольно огыл, кудым фашистский заправило-шамыч шулдакан паша вийым налашлан лийын нимо кодде разоритлалтмашке сознательно шӱкат, фашизмын издеватлыме католический масса-шамыч движенийыш толыт, фашизмын ямдылыме войнаште поражений деч лӱдын шогышо рейхсвер - шамычын радамыштышт оппозиций кушкеш, коррумпированный фашистский бюрократийын взятничествыже, хищенийже, произволжо ваштареш германский калыкын возмущенийже кушкеш. Недовольствын тиде волнажлан гестапо у зверский репрессий дене, плаха да товар дене, средневековьен мрачный жапшым воскрешатлыше еврейский погром-шамыч дене отвечатла. Гестапон начальникше Гиммлер „военный действий-шамычын внутренний театрыштыже" кучедалмашым шарашлан охранный отряд-шамычым виянгдаш требытла.

Германский фашизмлан внутренний затруднений гыч лекташыже, антифашистский вий-шамыч ваштареш кучедалмаште тудын позицийжым пеҥгыдемдаш полшаш тыршен, английский реакционер - шамыч тудым Австрийыш пуртат, тудлан Чехо-Словакийыш омсам услужливо почыт. Мюнхеным ямдылен, нуно французский реакционер-шамыч дене пырля, тудо „поавстрийски" капитулироватлыже да действоватлыже манын требоватлен, чехословацкий правительство ӱмбак пызырен шогат. Чешский калык, тудын армийже поиспански действоватлынешт. Франций ден Английыште масса-шамычым ондалыме цель дене эртарыме икмыняр мобилизаций антифашистский настроений-шамычын демонстрацийышкышт савырна, тудо жапыштак Германийыште мобилизаций калыкын эн кумда слойлаштыже войнан подлинный поджигательже-шамыч улшо фашистский правитель-шамыч ваштареш возмущений улмым тӱжвак луктеш.

Германский фашизмлан жертвыш Чехо-Словакийым конден, Мюнхенский сделка международный пашазе класс ваштареш, чыла эллаcе антифашистский движений ваштареш, чыла калыкын миржe ден эрыкше ваштареш реакцийын заговоржо ыле. Тудо Испанский республика ваштареш заговор ыле. Интервент-шамычын Каталонийым руалтен налмашышт—Мюнхенын прямой следствийже. Тиде руалтен налмашым Римыште да Берлиныште гына огыл, но Лондоныштат да Парижыштат ямдыленыт. Тӱняште чыланат паленыт: Праган капитуляцийжым ыштен кертмек, мюнхенец-шамыч республиканский Испания ӱмбак кержалтыт. Испанийысе интервенций шотышто Мюнхен германский ден итальянский фашизмлан кидше-шамычым пӱтынекак да тичмашынак руден.

Итало-германский интервент-шамычын Каталонийым руалтен налмышт деч вара англо-французский реакционер - шамыч маскыштым кудалтеныт. Нуно шолып ыштыме интервенций гыч вишак ыштыме интервенцийыш кусненыт. Берлин ден Римын заказыштым шуктен шоген, нуно Франком признатлаш вашкеныт. Нуно Минорка островын военно-морской базыжым итало-германский интервент-шамычлан передаватлыме дене предательский операцийым организоватленыт. Францийыште улшо шӧртньӧ запасым Испанийын законный республиканский правительствыжлан пуаш эреак отказыватлыше французский реакционер-шамыч тудым мировой реакцийын ставленникшылан Франколан угодливо шуеныт. Германо-итальянский интервенцийын расходшо-шамычым покрыватлаш да испанский фашист-шамычым нунын внутренний режимышт шаланымаш деч утарашлан английский банкир-шамыч Английысе консервативный круг-шамычын келшымышт почеш испанский мятежник-шамычлан заемым пуаш ямде улмыштым ончыктеныт. Тудат шагал, англо-французский реакций Испания кӧргысӧ предательский элемент-шамычын полшымышт дене Мадрид ден Картахеныште, испанский калыкын кучедалмашыжын эн нелэ моментыштыже тудын интервент-шамычлан сопротивлятлымыжым кӱрышташлан, контрреволюционный переворотым организоватлен.

Но мировой реакцийлан испанский калыкым сукыктен шогалташыже ок логал. Тиде гордый да эрыкым йӧратыше калык тудын элжын колониальный зависимостьшо дене, кудым мировой реакций ямдыла, сӧраса манын, предатель, авантюрист да чужеземный фашизмын агентше Франко ончылно тудо тупшым пӱгырта манын сумасшедший гына шонен кертеш. Мировой реакцийын чыла поддержкыже лийме ӱмбачат, ни король-шамыч, ни диктатор-шамыч, ни Альфонс-шамыч, ни Примо де Ривер-шамыч испанский калыкын тупшо ӱмбалне шинчен кодын кертын огытыл. Кузе вара испанский ола ден селений-шамычым германский артиллерий дене шалатылше, тӱжем дене испанский ӱдрамаш ден йоча-шамычым итальянский бомба-шамыч дене пуштедыше изверг, Испанийым вӱр дене леведше, испанский калыкын отвергатлыме да каргыме палач шинчен кодын кертеш?

(**Вер гыч йӱк: „Чын". Сово кырымаш**).

Испанский калыкын сознанийже гыч иноземный завоеватель-шамыч ваштареш почти кум ий героически тудын кучедалмашыжым мировой реакцийлан луктын кудалташыже ок логал. Тиде калык сайрак кече-шамычым шинчен. Тудо шкенжын кидыштыже оружий-шамычым кучен. Тудо помещик-шамычын мландыштым ӱден, тудо фабриклаште да заводлаште шке производствым организоватлылын, тудо эрыкан илышым испытатлен. Тыгай калык нигунамат покоритлыме ок лий. (**Рӱжге сово кырымаш**). Тудын жертвыже-шамыч кугу ак дене окупитлалтыт. Шемер-шамычын сознанийышкышт нуно мушкын колташ лийдымын, фашистский правительство-шамыч ӱмбак гына велэ огыл, но нунын английский ден французский пособникышт ӱмбакат, чыла эксплоататорский класс-шамыч ӱмбак курымашлык позор лийын возыт, нунын ваштареш калык-шамыч ненавистьын бурьыжым нӧлталыт, масса - шамычын революционный негодованийыштым калык - шамычын великий революционный пашашкышт претворятлат. Французский реакционер-шамыч, республиканский Испания шотышто шке предательский политикышт дене Францийыште пашазе-шамычым да антифашистский движенийым пытарен кертына манын пусть ынышт шоно. Чын, нуно тиде гнусный политикышт дене калык фронтын чыла противникше-шамычын кумылыштым нӧлталыныт. Калык фронтын радамышкыже тудым кӧргӧ гыч пудештарашлан шӱшкылт пурышо буржуазийын агентше-шамыч тӱжваке лектыныт. Революционный движенийын волнаже дене антифашистский серыш поктен кондымо чыла капитулянтский элемент-шамыч вуйыштым нӧлталыныт. Калык фронтын чыла нине тушманже-шемыч распоясатлалтыныт. Нуно Мадридыште коммунист-шамычым лӱйкалат, Францийыште единый пашазе фронтым кӱрлаш нуно требоватлат, моло эллаште калык фронтын движенийжым пытараш нуно тыршат. Антифашистский движенийым тиде предательский капитулянтский накипь деч эрыктымаш тудым пеҥгыдемда гына да утларак боеспособныйым ышта.

Мюнхенец-шамычын предательский политикышт тидын марте политический кучедалмаш деч ӧрдыштӧ шогышо слой-шамычым движенийыш конда, мировой реакций ваштареш вий-шамычын калык фронт деч утларак кумда концентрацийыштын исходный пунктшылан служитла, пӱтынь тӱняште да эн ончычак Английыште антифашистский движенийын у нӧлталтмашыжлан толчокым пуа, масса-шамычыште капитализмым штурмоватлыме идейын лийын шумыжым вашкемда.

Но, йолташ-шамыч, Испанский республика ваштареш мировой реакцийын заговоржым кӱрлаш лиеш ыле мо? Несомненно тидым ышташ лиеш ыле. Испанский калыкын национально - революционный войнам тӱҥалмыже гычак международный пролетариат шке вийжым чумыра ыле гын, II Интернационалын руководствыжо капиталын, фашизмын да империалистический война-шамычын наступатлымышт ваштареш кучедалашлан действийын единствожым установитлыме нерген Коммунистический Интернационалын предложенийжым приниматла ыле гын, тидым ышташ лиеш ыле.

(**Мучашыже вес номырышто**).

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90. Упол. Главлита Мар. АССР А—235. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.